

I 744

HET
TESTAMENT
OFTE

Uitersten wille vande
Nederlandsche Doodloghe.

Ghelijc als sy, liggende op haer Dood-bedde in den
Hage, dien verclaert, onderteckent, doen schrij-
ven ende bezegelen heeft den tweeden
Februarij deses laers 1609.

Door
IEMAND VAN VVAER-MOND,

Tot Franc end al
By Frede-riick de Wije,

8

1581

**Dobbel Anagramma ofte Naem-spreucke/
wt het woordt / Vrede.**

Ick VREDE te ghelijck goet ende quaet beseffe,
Te vveten, Ick REED'V, end DEER V, als ick plach:
Dus, ô Landsaten, bidt, datmen my alsoo treffe,
Dat ick uuv' Vrijen Staet REEDEN, niet DEREN mach.

**Andere/ uyt het woordt / Peys, Spye, dat een be-
spieder ende spiijker beduydt.**

Sou dese lamme PEYS dan maer ons Landt bespijen?
End een recht SPYE syn, soo haren naem uyt-leght?
Ick hoop, neen: Maer dat sy tot een SPYE sal gedijen
Die het Vereenichd' Landt noch vaster r'samen hecht.

Andere wt het woordt / Bestant.

De Coninck van Spaengien spreekt.

Ick BEN'T SAT, dus alijds met verderf mijner Rijcken
Te voeden sonder vrucht d'Oorlogh van Nederlandt,
Daerom staec ick NA T'BEST, end om meer schaeds r'ontvvijckē
V Vil die een vvijle tijts op-schorten door BESTANT.

Anagramma ende Wensch des Dichters.

VVy hebben veertigh jaer door f'Oorloghs vvoeste baren
Op onf' Vrydoms compas ghevvorstelt sonder rust:
Daerom, ô Vredes God, HELP' ONS BLY RVSTE BAREN,
End brenghe r'Vereenighd' Schip op f'Vredes vrije kust.

HET TESTAMENT,

Ofte

Uitersten wille van de

Nederlandsche Oorloghe.

Prosopopœia Belli
Belgici.

De Oorloghe spreekt,

Ich Dochter Lucifers, upt' Duppelschen gheslacht/
Morder van alle quaet end Suster van tweedracht/
Des Doodes Bloet-verwandt end s' Peps Wpant gheswozen/
Wt d' Inquisitie van Spaenschen zaet ghebozen
Nen ghenezijde van't Ppeneesche ghebergh/
Op Tybris boordt ghedoopt/ in Neerlandt geherbergh/
Met Roomscher Hoeren welck van jonghs af op gheboepet/
End in Granvella School' allengskens aenghegroepet:
Heb tot Hof-meester trouw Duc d'Alba eerst ghehad/
Die in Nederlandt, t'welck doen in Wyde sat/
Vracht sonder slaght oft stoot / end om my wel te houwen
Laet my tot ee-gemael Tyrannisch Ghewelt trouwen.
Bouwt nieuwe Casteelen/ end s' Lands Rechten neder belt/
Den vreedden Bloet-raet my tot Hof-ghesind' instelt/
Die t'samen-rapende van d'abelste Tyrannen/
Doet d' Edelboom van t' Landt te Vier end Sweert verbannen/
Die sich ten Crgh toerust end niet gemeene handt
Nem weder dapperlick bespringht aen elcken kant.
De Graef van Arenbergh in Vrieslandt werdt verflaghen/
Ick deed Graef Lodewijck van Lemminghen verjaghen.
De Ppns van Orangien tot Duc d'Alfs wederstandt
Comt met volck over Maes/maer moet weer upt' het Landt:
Soo dat ick Duc d'Alba maeck meester van den Velde/
Het welck hy danckbaerlick my wederom vergelde/
Want d' Inquisiti end Nieuw Bisschoppen inboert/
Woo den Bloet-raet op't bloet end goet van velen loert/
Verbejdt mijn heerschappij/ end het gemoet wraeck-gierigh
Mymet Vier/Galge /kat/ end Sweert versadicht vierigh.

Genus al-
to a fan-
guine,

In't Jaer
1567. Arduus
agmen a-
gens, cui
Belli insig
ne super-
bum.
Anders
Le Con-
seil des
Troubles
Flos vete-
rum Vir-
tus que Vi-
rum, quos
iustus in
hostem
fert dolor,
et meritâ
1568. accendit
Mefetius
irâ,
1569.

Semper- **M**ijn dorstigh herte laeft met edel Graeffick bloedt/
que recen **E**nd als een gretigh Wolf in de Schaepscudde woedt:
ti cade te- **J**a deerd' in ses jaer tijds alleenlick doot: s' Beuls handen
pebat hu- **W**el achthien duysent Lien onthoofden/ hanghen/ branden.
mus. **D**ies heeft hy sich een Beeldt van Coper opgherecht
T'Antwerpen op't Casteel/ zijns overwinnings Rucht/
Egregiam **D**e twee Staten des Lands vertredende niet voeten/
verolaudē **E**n was dat niet ghenoech om mijnen lust te boeten:
et spolia **H**o meende nu t'heel Landt te hebben overheert/
ampla. **E**nd sende buypen vrees stout-moedighlyck begeert-
Dat men hem van all's soub' den Thien den Dinninck gheben/
Om my te maken rick end weeldigh al myn leven/
Ni vos da **E**nd t'moedigh Nederlandt, arm/nedigh end ghedwee.
ris, hic da- **D**ooz den onwillighen Al basten laghen ree/
bit. **M**aer/ siet/ een clypnen hoop verachte water-Geusen
Ontnemen hem den Bril, doen sagh hy op syn Reuse.
Quo iusti **D**e Prins comt vlier in't Land met een machtrigh Weyr-cracht/
or alter, **E**nd Duc d'Alba vergerfs upt t' Welde te jaghen tracht:
nec pieta- **D**och Hollandt end Zeelandt hem meestendeels toe-vallen/
te fuit nec **E**nd stellen sich ter weyr/ t'ginch na myn wel-gebaillen/
bello ma- **T**ot Zutphen end Naerden wierdt bele volcks vermoordt/
ior. **D**e Stadt van Mechelen doot plonderingh verstoot/
Haerlem verwelddicht/ met meer ander vrome Ferten.
At tu dic- **D**es Hertoghs van Alba my sonderlingh wel grepen.
tis Alba- **M**aer doen den Coninck sach dat doot de strenghe macht
re mane- **V**an Alba syn bevel niet strack en wierd volbracht/
res. **D**at t' Landt aen't hollen was end sich tot noot-weyr wendet/
Ourbiedt hem weder thups end herwaerts ober sendet
Fidēs ani- **D**en grooten Commandeur den loosen Don Lovijs
mi, atque **M**y tot een Voedster-heer/ die op een beter wyl
in vtrum- **S**yn wt' upt voeren sou/ waer toe hy hem bereyde
que para- **E**nd syne dapperheyt toond' op de Moocker-heyde.
rus. **D**e Spangiaert muptineert/ de koene Zeeuwische Maet-
De Vloot des Commandeurs vooz Bergen op zoom slaet.
Subit ira **E**nd zijn Volck de Courant ober boort danssen leerde:
cadentem **M**aer hy was hy Lo wijs, end terwyl Triumpheerde
ulcisci Pa- **T**e Bergen doot de Stadt/ ver? ghenough buypen schoot/
triam, et **E**nd een gemeen Vardoeden het Nederland aanbod.
sceleratas **L**eyden ontfet/ Worcum end Leerdam werdt vercrachtet/
sumere **T**'Spaen'sch Crighs-volck na Vtrecht om syn betalingh trachtet.
pœnas, **M**aer terwyl ich aldus rijk ende machtrigh was
Werd ich sieck tot Breda, want op het selve pas
Begostmen eerst aldaer te handelen van Vrede
Doot s' Keysers tusschen-spraeck end der Landsaten bede:
Maer t'was een rozte Flauw' die my weer haest verliet/
Die Vrede-handel tot een wreedden-handel diebt.

1572.

1572.

1573.

1574.

1575.

Buren,

Buren, Ouwater, end Schoonhoven dat besuerden/
 Bommenee, Zirczee het selve meed betruerden.
 De Spaengiaert weder muyt end gaet syn ouden ganch/
 Doch mijnes Commandeurs Gegieringh duert niet lanch/
 Want hy aen eene coets' tot Bruysol haestigh sterbet.
 Den Raet van State s' Lands Goubernement verwerbet/
 Maer ick Don Rhoda kreegh tot Oberste Veldt-heer.
 De Spaengiaerts vromelick verdedighen mijn eer/
 Verschoonen niemant niet/end t'heele Landt becrighen/
 Sy meenden tot haer roof Bruysel sijn in te krighen/
 Doch sende dat mislucht hebben sy Aelt verrast/
 Antwerpen end Maestricht lydt swaren overlast:
 Doe sachmen my verdeelt in d'yperlep partien/
 De haet van Staet om t' Landt van t' Spaensch geweldt te vrien/
 De Prins van Orangien niet Hollandt end Zeelandt
 Tot Spaengiaerts teghen-weyr eend'achtelick aenspant/
 Maer ghy o Spaengiaerts vroom/ o mijn voorszanders trouwe/
 Die ick met reden voorz mijn liefste kinders houwe/
 Bleeft even onbertsaeght end waert niet eens verbaert
 Om dat ghy van den haet van State wierdt verclaert:
 Opanden van het Landt/Oproeders end rebellen:
 Ja ginght kloekmoedighe u selfs daer teghen stellen/
 Terwyl ick tot Gendt in s' doods noot was gheraecht/
 Maer een in-landsch Verdrach wierdt teghen u ghemaecht:
 Om niet ghewapend' handt u upt het Landt te jaghen,
 Men oock in Spaengien sond' om over u te claghen.
 End u ghestraft te sien/ghy hielt u even koen/
 De Coninck wel toesept straff' over u te doen/
 Maer u in t' heymelijck vergeldinghe belobet
 End doorz syn vrieven selfs uw' trouwe diensten lobet:
 Sy waren te boegh op end niet genough versien
 Van manlick Oorloghs-volck om haer te doen ontsien.
 De moedighe Don Ian is in het Landt gheromen/
 End heeft mijn Regiment stracks by de handt ghenomen/
 Besweert den Peps van Gendt als in des Coninghs naem/
 Gheladet sich (quantsups!) of s' hem waer aenghenaem/
 End beynset of hy wou de Spaengiaerden versepnden
 De Dupdschen dancken af end my doen t'leven eynden:
 Maer t'was al schoon bedrogh dat niet lanch blijft bedeckt/
 Dus hy mijn Oorloghs-volck flux weer te rugghe treckt/
 End boeghet sich by haer/wint Charlomont end Namen,
 De Staten doen oock Volck van Oorloghe versamen/
 De Prins in Brabantt werdt tot Gouberneur ghestelt/
 End Don Ian by Gembloers der Staten Legher velt/
 Reemt vele Steden in: maer men doen noch een reys
 Doorz grooter Dorsten will' te Loven sprack van Peps/

A. iii

En haec
promissa
fides est?

1576.

Vnus qui
nobis tur-
bando re-
stituit re.

Nec clau-
sa tegunt
iam moe-
nia Belgas

Opassi gra-
viora, da-
bit Deus
his quo-
que fune.

Qua vo-
bis quae
digna Vi-
ri pro tali-
bus ausis
praemia
posse reat
solvi?

1577. Consilio
versare
dolos in-
gressus,
et astu.

1578.

Fugie-
hinc.

Doeg

Latet an- Doch sulck ghebepust opset conb my niet eens verbaren/
 guis in Ich sach wel dat het my sou meerder voordeel baren.
 herbâ. Don Ian had goet in zin/maer is (eplaes!) in't best
 Aliuslatio Spns lebens schiedelick ghestorven aen de Pest.
 iampartus De Prins van Parma werdt daer na van s' Coninghs weghen
 Achilles. Mijn Bescherm-heer ghemaect / dien sach ick cloecklick pleggen
 d' Italiaenschen aerdt/ end heeft soo veel ghewrocht
 Hocrebus Dat hy het Nederlandt tot tweedracht heeft ghebrocht/
 defuit u- De Walsche Landen syn van d' ander afghescheuret.
 num. O! dat bequam my wel/want het is iust ghebeuret
 Aliquis la In mijne Coelsche sieckit' / terwyl men daer ter Steed
 ret error, Dooz' kepsers middelingh weer handelde van Vreed:
 Equo ne Dus ben ick wederom in coeten tjt ghenesen/
 credite, End meer dan opt te voor gheweldigh opgeresen.
 Teucric. De Graef van Rennenbergh in Vrieslandt my versterckt/
 De Graef van Hohenlo hem dapper teghenwerckt.
 Dubius De Stadt van Mechelen af-valligh is den Staten/
 medijs. Dies werdise wederom mijn Volck tot roof ghelaten.
 Mars er- Der Staten Crighs-volck wint Diest, Sychem end Aerschor,
 rat in ar- End Parma weer Breda vermeestert dooz het Slot.
 mis. De Prins ghebannen werdt/den Coninck afgheswozen/
 Den Hertoch van Anjou tot Ober-heer vercozen/
 Nullus a- Het ginck na mijnen wensch / Ich was te recht verblijdt
 mor popu End dacht / nu trouwt Neerlandt my pminers booz altjt
 lis,nec foe Noch sal voozraen niet licht geraecken aen den Vrede.
 derafunto Op Audenaerd end Aelt ick mijn gheweldt bestede/
 Liere verraden end Steenwijck bekloonnen wordt.
 Infelix, Den Hertogh van Anjou oock tot mijn boozd'ringh pozt
 quæ tanta Hem meester absolupt te maken van den Lande/
 animum Maer tot Antwerpen raecht syn aenflach heel tot schande.
 dementia De Prins doozschoten werdt/soo dat het Veldt alleen
 scēpit? De Prins van Parma blijft/ na dat ick tusschen twee
 Met groote twyffelingh des Fortypus had ghebloepet.
 De ster' Antwerpse Maeght hy verracht ende boepet/
 Dies hy met r'gulden Vlies hy Callo werdt vereert.
 De Graef, Venlo end Sluys hy volghens overheert/
 Gelre met De venter hem oock ghelevert werden/
 Terwilen veel den staet spns weer-partijs verwerden:
 Cogite Dus hy Parmantigh was / e'ginck hem al voor den windt/
 consilium Hy scheen alleen te syn Fortuna troetel-kint.
 et Pacem Tot Borborch Engelandt met valschen Deps verlepde/
 laudate se End sich terwyl tot hulp des Spaenschen Vloots berepde/
 dentes, il- Maer r'selve sloeg hem mis/end al zijn groot ghewe!
 li armis in Dooz Berghen was verakeefs: Want siet/ een longhen Held
 Regna In spnes Vaders plaets hem weer-werck gaet bescheeren.
 rumpit. Doen sach ick haestelick t' dat des Ghelucks omheeren/

1579.

1580.

1581.

1582.

1583.

en 84.

1585.

86. en 87.

1588.

Breda

Breda den aenbanck is/ Steenberghe, Zutphen met
 Deventer end Delf-siel ontfanght der Staten Wet.
 Parmas Veldt-legher werdt van Knodsenburgh verdreven/
 Hulst, Nimmegen, Steenwijk end Coeverden daer kleden
 Terwijl hy met syn macht de Fransche Oorlogh voedt
 End my verclapt: Ja soo hy hem weer daerwaerts spoedt
 As hy subtylick tot Atrecht overleden.
 De Graef van Mansvelt is in syne plaets getreden/
 Die door raet van de Graef van Fuentes veel Mans velt
 Met r'vcken van't quartier: Doe was ick wel gheselt/
 Doch t'een Mes hiel wel haest het ander in de schepde:
 Geertruyden-bergh vergerfs langh syn ontfet berhepde.
 Den Eerdf-hertogh Ernest een Vorst van Dupschen bloet/
 Sacht-zinnigher van geest end caeler van ghemoedt/
 Is aen des Coninghs sijn tot myn Veld-heer ontfanghen/
 Dus scheen hy in het Ernst na Vrede te verlanghen/
 Maer (ô vrecht!) een Pastoor van Namen sulck verstoozt
 Die upghesonden was tot s'Princen Mauritz mooyt/
 End t'verschil was te groot/noch grooter het wantrouwen/
 Soo dat ick eben sterck myn heerschigh heb behouwen/
 Meest aen der Staten sijn/die door het cloeck belepdt
 Van den Nassauschen Vorst vooytaen myn heerlychhepdt/
 Door wien de Disciplijn van myn Volck met goed' ordent
 End strengheyt langhs soo meer verbetert is geworden.
 Dies ick weer Groeninghen met all' haer trotsch ghewelt
 Hem onderdanigh maect/end wel met Volck verselt
 Door t'Landt van Luxemburgh des Winters my verimepde.
 Ernest tot Bruysel sterft. Fuentes my doe belepde/
 End Dorlans, Chastelet met Camerick in-nam/
 Tot dat den Cardinael Albertas over-quam/
 Een Dupsch Vorst/van jonghs af in't Spaensche Hof bevanghen
 Met Purpuren Ghewaet/na tot Hall' opgehanghen.
 Op Cales end Ardres hy syn gheweldt begint/
 End Hulst met groot verlies van syn Volck overwint:
 Maer op de Tielsche Dep siet hy syn Crighs-hep' sneven/
 End met veel Steden is de Rijn-berck hem ontdreven.
 D'Infante van Spangien hy onlanghs daer na trouwt/
 End alsoo een goet deel van t'Nederlant behoort/
 Wil oock t'Vereenichd Landt met eenen Deps begaben/
 Die wierd van stonden aen met een Dochter begraven:
 Dus hy weer vromelick hand-haest mijn oude Recht/
 End tot myns Heerschappys versterkingh Al berecht.
 Op Nieupoorts banghe Veldt ick synen moet aenschouwe/
 In't midden syns Crighs-heps/waer hy niet en verclouwe
 Door dat hy syne macht ter neder sach gebelt/
 Doch heeft sich vooyts niet meer in sulck ghevaer gheselt/

1590. Macte no
 vâ virtute
 Puer, sic
 1591. itur ad
 en 92. astra.

Hic annis
 gravis at-
 1593. que animi
 maturus.

Ostendunt
 1594. terris hinc
 tantum fa-
 ta, nec ul-
 tra esse
 sinunt.

In antiquâ
 virtutem
 animos-
 que viriles
 et pater
 Aeneas, et
 1595. auunculus
 excitat
 Hector.

1596. Quis pro
 cul ille au-
 tem ramis
 insignis
 1597. oliuæ, Sa-
 en 98. cra ferēs?
 nosco cri-
 nes.

Heu! ca-
 dit in quē
 quam tan-
 tū scelus?

1600. Ducibus-
 que et viri-
 bus aquis.

End

Ambo ani End nu dooz een Spaengiaert, den tijt van syn afwesen/
 mis, ambo Nu dooz een Italiaen my spu gunst heeft bewesen:
 insignes Die/Berck verobert end sich legeret over Rhijn
 prestanti- End mijn Volck ontbelaet by van Crugghs disciplijn
 bus armis. Op het nabuerigh Landt laet rooven ende ruyten/
 Ja sierse naderhande ten meestendeele ruypen:
 Dees/ Crugghs-onordeningh met syn credyt sprecht/
 Verliest Sluys, wint Ostend na dry-jarigh ghebecht/
 Hic labor Berck (welck verlozen was) Grol, Oldenzeel end Lingen
 extremus. Met Wachtendonck syn dwanch al in twee jaer ontfinghen.
 Mijn heerlichheyt was groot/ich wierd den elcken kant
 Gheerret end ghebreest/ Ich sach heel Nederlandt
 Met Crugghs-volck schier bedeckt om my hulde te plegghen/
 Que Re- Den lof mijns vromheys was in di-ruchtbaer aller wegghen.
 gio in ter- Men heeft in Engelandt end Vranckrijck Deps ghesocht/
 ris nostri Op datmen des te meer my hier verstercken mocht.
 non plena God van den Hemel scheen geheel tot my genegghen/
 laboris? Maer d'Werdsche God vooz al gaf my spu milden zegen.
 De grootste Coninghen van t'gansche Christen-ryck
 My waren t'eener tijt goet-gunstigh al ghelyck:
 d'Een in het heymelyck/end d'ander openbaerlyck/
 Dees stond my by met Raet / die met Crugghs-volck verbaerlyck/
 Dees sterckte d'een partij/die d'ander met syn gelt/
 End d'een swachte dooz my des anderen ghewelt/
 Heu! ni- In't cozt ghesept/ich was de lust van alle menschen/
 hil inuitis Hoe had ich meer ghelucks ter Werelt konnen wenschen?
 fas quen- Maer als een luttel soets werdt jammerlyck besuert/
 quamfide- Eplaes! dit groot gheluck en heeft niet langh gheduert/
 re Diuis. De nijdighe Fortuyn my haest den rugghen keeret/
 Oft wel de groote God die alle dingh regeeret
 Sic fata End upt syn hooghen Thoon der menschen vromse machte
 Deum Met al haer trotsch boozstel bespoet end belacht/
 Rex forti- Heeft in een ooghenblich mijns levens schoone kloutwen
 tur, voluit Met een scherp-snydend' sweerdt heel effen af-gehounwen/
 que vices, End van mijn Triumph-koets upt d'allerhooghste Eer
 is vertitur Met d'adem spnesmonds gheslagghen plat ter neer.
 ordo. Mijn beste Vrienden ich van my eerst sach verbrinden
 Cecidere Die my een wyl te vooz niet wil end wensch toestemden:
 animi,nec Ja selfs de Geest'lyckheyt/die my heeft uptghebroedt/
 iam ampli End steeds met raet end daet getrouwelyck ghevoedt/
 us armis, Nu oock (ist niet wat vrients?) mijn weerdicheyt verachtet/
 sed voris, End eerst bedecktelyck my na het leven trachtet/
 precibus- Maer na in't openbaer te Post mijn doodt versnelt:
 que iubet Soo dat ich dooz Bestandt verjaeght ben upt het Welt/
 exposcere Mijn handen syn verstyft/mijn voeten heel verlemmet
 Pacem. End mijne Dienaers trouw alomte nauw' beklemmet

1604
s. ende 6.

1598.
en 1604

En

En moghen nu niet meer uyt-loopen op Vrij-buyt/
 Eplaes! de goede tijdt is vooz de Erghf-lien uyt.
 De groote Vorsten selfs die my te stercken plegghen/
 Dooz haer Gesanten nu het Nederlant beweghen
 Tot een eeuwigen Peys oft lanck-durigh Bestandt,
 Wat isser al te doen om my t'helpen van kant?
 End op dat ick hier dus sou sterben in mijn sonden/
 Heestmen noch op het leest na Spaengien wijt versonden
 Mijnen Biecht-vader trouw/om in plaetse van Vreed
 Een veel-jarigh Bestant van daer te brenghen meed.
 Het Volck dat eertijts my haer vaste Bolwerck noemde
 End de verseckertheit haers Staets te sijn beroemde/
 Versmadet nu mijn dienst/end is tot Peps ghesint/
 Dus ick/die onlanghs was so grootelichs hemint/
 Gheducht/ghehoorsaemt end gheert by ailen Staten/
 Benu (och arme!) schier van alle man verlaten:
 Daerom ick niet verdziet end swaren dzuch belaelen
 Nu vele Maenden lanck met kraanchheyt ben bevaen.
 Ick heb (soo t'is gheseyt) sieck gheweest t'and'ren tijden/
 Doch t'was een cozte flauwer end lichtelick om lijden:
 Maer dese lange sieck' my vast te hebde houdt/
 End sal my (byes' ick) nu nauw Veertigh jaren oudt
 In't best mijns lebens haest s' doods pelen doen besupzen/
 Geen raet noch Medecijn en helpt ter lester upren.
 Daeromme liggend' hier op mijn dood-bed in smert/
 Cranch van lijf/maer ghesont van verstand/cloech van hert/
 Met een benauwde stem/doch willende niet sterben
 Sonder beschepdelick aen mijne rechte Erben
 Te laten na mijn doodt al't tijdelicke goet
 Welck ick verover heb in mijns lebens voozspoet
 (Dat daerom onder haer na 'werelts oude wyse
 Gheen verschil/twist/procès oft mis-verstandt en rijse)
 Ick alle t'ghene hier navolght in't openbaer
 Dooz mijnen Leften Will' end Testament verclaer.

Eerst beveel ick mijn Ziel de Duyvels bander Hellen/
 Die't menschelick gellacht verlepden ende quellen/
 Op datse weder-keer daer s'eerstmael uyt ontsaet.
 Mijn Lijf ick in de macht van mijnen Erben laet/
 Om dat na haren wil end den eytsch te beschepden/
 Wat is het Lichaem doch van syne ziel gheschepden?
 Voorts volghens t'out ghebyrck in haren eyghen naem
 Het Nederlandsche Volck maect ick mijn erfgheenaem/
 End late hun t'ghewelt/het bloet/de mooyderijen/
 t'Perraet/de plonderingh/brantschattigh/rooberijen/

Pace se-
questra.

Quid nūc
misero
mihi deni
queresat?

Olim,
Tuta salus
Bello:
nunc,
Nulla sa-
lus Bello.

Stat sua
cuique
Dies, bre-
ve et irre-
parabile
Tempus
omnibus
est vita.

Extremū
hoc Mu-
nus mori-
entis ha-
bete.

Hic do-
mus, hac
patria est.

Quisquis
honus Tu-
muli,

Ransoen

En quo discordia. Gantsoeningh/ ober-last/ de vrouwen-cracht/ het breefent/
 Cuiusper- De tranen end t'gheweent van Weduwen end Weesen/
 duxit mi- Het platte Landt verwoest/ de Dorpen afgebrant/
 feros. De Steden uit-geput/ haer Sloten heel te schand/
 Haer Hupsen neer-ghevelt met all' de sware plaghen
 Die sy door mijn toe-doen nu Veertigh jaren draghen/
 Reliquias. Cozt/ t'deerlich ober-schot van haer lief Vaderlandt/
 Italûm (Vucht mijnes vromicheyds end werken van mijn handt)/
 atque im- d'Armoede/ ballinghschap/ dierie/ herlies van neeringh
 miris Ibe- End bedel-sack/ tot troost van haer schaed' end uyt-teeringh.
 ri. Item om metter daer te thoonen mijn verouwy/
 Ich maerk tot de Fabijck des Capels van onse Vrouw.
 Scilicet, is Van Scherpen-heuvel al mijn kleeren end Juwelen/
 Superis Om/ t'gheen ick eer daer om verbrant heb/ te verheelen.
 labor est. Item, den Roomschen Paus, mijn Peter/ ick na-laet
 Tot een ghedachtenis / by forme van Legaat/
 Den vreeselicken Schrick van zijn dyp-dobbel Croone:
 Tu regere. Noch d'onrecht' Heerschappij van synen hell'ghen Croone
 imperio Langh onder synom aensicht eens valschen Diensts ghepleghet
 populos, Teghen soo menigh Dozi end Potentat, beueghe
 Romane, Door de ghewaende kracht syns Blirems ende Donders.
 memeto. Item noch maerk ick hem vooz uyt/ als wat besonders/
 Het schoon gheheplight Smeert end costelicken Vee:
 Eer van Pius Quintus Paus, synen vooz-saet goet/
 Hen d'Hertogh van Alba, mijn Gouverneur/ ghesondem
 Hæ tibi. Om syn vaderlich hert tot my-waerts te oortonden/
 erit artes, Dat hy t'ghebruyche vooz Sint Pieters verroest Smeert/
 Pacique Waer meed hy onlanghs sich soo qualich heeft gheweert/
 imponere. Doe synen ouden Rook mied schandelich ghescheuret
 morem. Van Sint Marcs fieren Lecuw/ hoe seer hy scheen verficuret:
 Disjunctio- End dit alles op hoop dat hy door syn d'uel
 positâ Pa- My wederom misal verwerken uyt de Hell'
 cem, fere. Soo haest de vorderingh syns Stoels dat sal begheren/
 crimina. Den Coninck van syn Eedt end Trouwe dispenserem.
 Belli. Item, tot danckbaerheyt mijn machtechsten Scherm-heer
 Philippus Coninck van Spaengien ick Legateer
 Hinc mi- Den swaren last van syn end synes Vaders schulden/
 hi prima. End allet' roper gelt van Spaengien te vergulden/
 malila- De groote Jalouzy op Vlaendergh/ d'ouden haet/
 bes. Met menigh hardt verschil om hem vreegh ofte laet:
 Stât Belli. Te baren een Oorlogh in syne heerschappije.
 causâ. Noch de vergheeffse hoop van cene Monarchie/
 End van t'Vereenichd' Landt te winnen met geweld.
 Spes pas- Wijders soo gheef ick hem vooz al syn verquist gelt
 sinanes. T'ingebeeldt Coninckryck van dese Nederlanden/
 Met d'pdel schaduwe van haer Croon in syn handen/

1604.

1569.

Siet d'Histoe-
 rie van s'Herce-
 ven in't 3. boeck
 48. blat.

Dat

Wat hy daer in voortaen den Stoel des Oorloghs set
Om d'heele Christenheyt te gheven syne wet.

Item noch voort verlies van syn rijke Carraken/
End voort de groote schae die ick hem heb doen smaken

In beyde d'Indien, werdt hem hier weer betaelt
Der Coop-lien schip end goet in Spaengien aengehaelt.

Item Ick late hem Gods schryckelicken toren
End rechtveerdigh oorbeel/welck hy opt heeft gheswozen

Over t'onnosel bloet onrechtelick gheslozt/
Als t'woort van Las Casas cenmael warachtigh wozt

Item, op dat ick voorts elcks goeden dienst beloone
End Haer Hoogheden oock myn mildicheyt bechoone/

Maech ick dat sy voortaen haer eyghen Meesters syn/
In plaetse datmen haer nu ter tijt in't aenschijn

Met een Veeder del Rey oft Contre-rolleur quellet.
Item noch werdt hun hiertot een Legaet ghestellet/

Het Vredelick besit van t'halve Nederlandt.
Mer d'Hoop haers lebens tijt in een geruster stant

Nu t'eyndighen end sich te gheuen goede daghen.
Noch den Vrijdom dat sy niet meer en hoozen klaghen

De Landt-lien uptgheteert door langhe mufterij
Van t'onbetaelt Doet-volck end snoode Ruyterij.

Item, den Admirant van Arragon gheprezen
(Die my in synen tijt heeft trouwen dienst bewesen/

Hoewel hy op het lest in syn ghevanchenis
Tot Vrede eenichsins gheneghen gheweest is)

Maech ick de Meubelen/ Juweelen ende Kieeren
Des Graben van den Broeck end alle d'ander Heeren

Die teghen syn gheloft geboodt sijn end berooft.
Item ick late hem end lade op zyn hooft

De bloecken ende ween/de smerten ende qualen
Van t'arme weer-loos Volck van Cleven end Westphalen.

Den Marquis Spinola (niet teghenstaend' hy meed
Vergetende syn plicht ghearbeydt heeft tot Vreed)

Legateer ick den Vuyt end dobbelt Coztouwen
Die hy t'Oostende vout. Item, een laet Versulwen

Van t'hebben onderstaen t'Vereenichd Nederlandt
Te brengen onder t'Jock met syns gelts onderstaend.

Noch de Vuyt van t'ghepeyns na vele groote saken/
End de Soogh/wijfelich sijn reekeningh te maken/

Wel t'oorbozen t'Credijt dat hem syn boze gheeft/
Wat d'Interest van t'gelt/welck hy verschoten heeft/

Hem niet gheen b'anker oet/als and'ren/werd betalet.
Voorts den Peps-maker loos/den Draker soet-getalet/

(Hoewel hy my voort al na t'leven heeft gestaen
Op dat hy goet voort quaet te loone mach ontfaeu)

Si quā fa-
ta sinūt iā
tū tēditq;
fouetque.

Dij capitū
ip̄ius ge-
neriq; re-
seruent.

Bartholomeus Casaus
in de beschicte van
West-Indien.

Nec spes
libertatis
erat, nec
cura Pe-
culi.

Vivite fe-
lices, qui-
bus est for-
tunaperac-
ta iā sua.

1598.

Quid non
mortalia
pectora
cogis, Au-
ri sacra
fames?

Atq; solū,
quo Troia
fuit.
Satis est,
potuisse
videri.

Et reor, et
si quid
veri mens
augurat,
opto.

Wij

Den

Villa pu- Den Commissaris Ney maech' ick tot een ghedencken
 rat's dona Het Vantschijft/ Diamant end andere gheschencken
 carcere do- Door hem aen een Persoon van het Vereenighd' Landt
 lis Dana (Zoo d'erge Pater dacht) onder den dupin behandt/
 am? sic no- Om met een goude spies s' Lands saken te doorgronden/
 tus Vhs- Door zijnen Meester weer ghetrouwlick t'hups ghesonden.
 ses? Item een Bistchops staf oft eenen Rooden Doet/
 Nec enim Op dat den arbeit hem te deghen werd ver soet
 leuia aut Die hy gheleden heeft in't rotsen ende reysen
 ludicra Tot s' Wydes vorderingh op zijn twee Spaensche reysen.
 petuntur De Nieuwe Bilschoppen, mijne School-meesters vzoet/
 præmia. (Die van hints beemen af my hebben opghevoedt
 End steeds met alle macht mijn heerschigh onderhouwen.)
 Si qua est Laet ick't onnosel Bloet van Mannen ende Vrouwen
 coelo Pie- By mijn tijdt door haer raet om het Gheloof ghedoodt.
 ras, quæ ta Noch t' Woeghen haers ghemoeds end Godes gramschap groot /
 lia curet. Die haer tot sijn tijdt oock niet en sal verschoonen.
 Voorts, d'ander Monicken met haer gheschozen kroonen/
 Qui solus Om vele Requiem tot mijnes ziels bystandt
 honos Te singhen/laet ick na haer Cloosters af-gebrandt /
 Acherôte t' Convent verbijsert/ end verjaeght te zijn gheheelick
 sub imo. Met het Vereenighd' Landt. Noch, datmen haer bescheelick
 Van mijn Goet hooft voor hooft upt-deel' een schoone Niet.
 Queis tri- Waer al die onder haer voorszonden mijn ghebiedt
 stia Bella, (Mids op den predick-stoel met haer waer-schijnigh spreken
 raque in- Voor het onwetend' Volck moordt ende brant te preken
 sidiaque Teghen die/welck de Paus voor ketters snoo verdoemt).
 et crimina End mijne Patres weerd/ diemen lesiyten noemt/
 noxiacor- Voor de ghetrouwe hulp my langhen tijdt bemesen
 di. Moet ick insonderheyt alhier ghedachtigh wesen/
 Quacun- Hoewel sprijckelick begabet syn met goet :
 que mihi Dus gheef end laet ick haer mijn Credijt end Voorspoet/
 fortuna fi- Mijn hoogh' Menlagen end Praetjcken belerhande/
 desque est Mijn heymelicken Gaedt met alle mijn Verstanden.
 in vestris Waer die gheleghen sijn binnen oft buuten s' lands.
 pono gre- Maer ick maech die van Trier noch tot een buuten-kans/
 mijs. t' Sinck-roer van Balthasar Geraerts den Princen-moorders//
 Ferte citi End die van Doway t' Mes van Pieter Panne. Voorder
 ferrum, De Iesuwytten die tot Bruyssel sijn in't Hof
 date rela. Gheef ick tot een Legaet/als haers vroomhepts lof/
 De Cleeren end Cleraet van Anna van den Hove.
 Crimine Voorts elck besonder end haer in't ghemeen belobe/
 ab uno dif- Dat ick haer laten sal in vryen epgghendom
 ce omnes. Al de Legaten/die haer van de Jonckheyt dom.
 Hic amor, Sijn Inter viuos oft causa mortis ghemaket/
 hoc studiū Met alle t' Goet daer sp t'onrecht sijn aen-gheraket.

Item

Item noch om dat ick een goede Moeder ben
 Laet ick het Spaensche Crijghs-volck (oft by ghebreck van hen
 Aen hare kinderen) al t'goet end groote Schatten
 Die sp in mynen naem de Worgherij af-schatten
 Tot Antwerpen end el. Item werdt hen vergunt
 Den hupf-raet/silber/gout/ghemunt end onghemunt/
 Sulchs men in mijn Sterf-hups bebinden sal van weerden
 Om onverhindert als haer eyghen goet t'aenbeerden:
 Doch alles met bespreck/dat het sijn Eedt end Trouw
 Aen het Vereenichd Landt in Bestand beter houw/
 Als t' dickmaels heeft ghedaen geduyrende mijn Krijghen
 Waer het somwijlen eens kon d'Overhandt verkrijghen.
 Item noch ghesick haer in het besonder d'eer/
 Dat sp in Nederlandt den Coninck haren Heer
 Meer quaets hebben ghedaen dooz hare muysterjen/
 Dan goets vooz ofte naer dooz hare mooderjen.
 Het ander Oorloghs-volck, dat te voet end te peert
 Sich aen des Hertoghs syd' in mijn dienst heeft gheneert/
 Laet ick een kasseringh/stram lijf/verminckte leden/
 Oft immers, dat het sp met sijn soudij te vreden/
 Niet meer kaef-jaghe/roof/vrant-schatte/muyt noch raef/
 Oft aen een galgh oft rat/maeck' ick t' der Raben aers.
 Item op dat ick my bethoon heel onpartijdigh
 Wil mijn wel-doenders elck wat maken weder-sydigh/
 Hoewel ick weet dat d'een upt moet-wil/tyranny/
 Gout-dorst/wyaerck-giericheyt/eer-sucht end hoovaerdy/
 Onozdentlick/om s'Lands Vrydommen te verpletten:
 Maer d'ander upt noot-wepz/tot voozstandt harer wetten/
 End Vryheyt van het Landt met goede Disciplijn
 My hebben voozghestaen end noch ghewapent sijn.
 So wil ick mede van de hoogh-gheduchte Staten
 Van het Vereenichd Landt, tot een Legaet/nalaten
 De Sorgh/hare Vryen Staet te houden langh in rust/
 Dat dewyl s'Oorloghs vier han bupten is gheblust
 Het tot haer meerder schae niet binnen s'Lands onsteke/
 End eenigh mis-verstandt des Gendachts wylen bzeke.
 Noch den Last/datmen eerst betaelt s'Lands oude schult
 End dan met goet vooz-raet haer Kontoor werd ghebult/
 Op dat soo ick (misschien) haest quame te verrijzen
 Sy my goet onderhout des lebens weer bewijzen:
 Doch vooz al dat sy nu de ghetrouw' Oorloghs-lien
 (Mijnechte kinderen) met bequaem soudy versien/
 Elck na de qualiteyt van sijn persoon wel voeden
 End na de quantiteyt van haer goet eerlick goeden.
 Item, ick heb ghemaect end hun mids desen maeck
 De Vryheyt end voozspoet van haer Ghemeene Saech/

2 ij

Det

Hæc mea
 sunt, Vete-
 res migra-
 te Coloni.

Si qua est,
 quæ restet
 adhuc
 mortali-
 bus usquã
 intemera-
 ta fides.

Magnum
 & memo-
 rabile no-
 men.

Forsã mi-
 feros me-
 liora se-
 quentur.

Tros, Ty-
 riusq; mi-
 hi nullo
 discrimi-
 ne agerur.

Hoc opus
 hic labor.

Hoc Au-
 ster velit,
 & magno
 mercetur
 Iberi.

Res dura,
 et Regni
 novitas
 vos talia
 coget mo-
 liri, & late
 fines Cu-
 stode tu-
 eri.

Het Landt gelt-end-volck-rijck/haer Steden heel neerachtigh/
 Cōsulere, End dat sy langhs soo meer te water werden machtigh.
 atq; ōnes Item delijfse my haer Vrijdom weten danck/
 metuentē Ick make dat sy dien besitten moghen lanch/
 expēdere Dies Legateer ick haer een ghestadigh Wantrouwen
 calus, Op Spaengien / end (naest God) op my haer Staet te bouwen.
 Voorts, den Nassauschen Prins, die door syn dapperheyt
 Myn Rijck langh heeft ghesterckt/upt ware danckbaerheyt
 Aggrede- Laet ick een eeuw'ghen Naem end een onsterflick' Cere/
 re.ō mag- Dat als een Stierman wijs end berre-siende Heere
 nos(aderit Hy het Vereenichd' Schip upt s' Oorloghs woeste Zee
 iā tēpus) (Met Gods hulp) heeft ghebracht op s' Vredes stille Lee.
 honores. Noch den Last/ dat hy t' Landt langh vzedelick regere/
 Met d' Hope/ dat door hem syn Hups in macht vermeerke.
 Patrijs vir Item dat hy in Peps door syner denckden schijn
 tutibus, Van syn Vpandt ghebreest/ van Vriend bemint mach syn.
 Item ick ghebe/gun/end beset den Coop-luyden
 Et cunctis Den Vrijdom om voorttaen na t' Oost/West/Roozd end Supbox
 undamq; Te moghen handelen/end visschen windt end sijdt.
 aurāq; pa- Item voor dat ick hun tot hare schaed' een tijdt
 tentem, De vrye Coopmanschap op Spaengien heb doen verben/
 Wil end maect ick dat sy d' Oost-Indische Vaert erben
 Hæc sunt Soud'r pendants teghenspraek. Wijders noch geef ick haer
 spolia,et In vollen epghendom all' de Carraecksche Waer'
 de Rege Sonder dat sy daer van behoeven in haer leven
 superbo Staet oft Inventaris aen pendants te gheben:
 Primitiæ. Doch op conditie end niet anders/ dat sy
 Nu voorttaen Caep.de Griep wijslick legghen voor-by.
 Egregias Item ick late noch de dappere Crijghs-knechten,
 animas, (Die in der Staten Eedt haer Vaderlandsche Rechten
 quæ sãgui Door my ghetrouwelick steeds hebben voorgestaen)
 ne nobis Den Plicht / haer Overheyt te blijven onderdaen.
 hãc Patri- Item noch gheef ick hun nu voorttaen goede Tijden/
 am pepe- Op voerwaerd/dat sy sich niet haer besoldingh lijden/
 rere suo, End tot verseeckeringh der Landen dagh end nacht
 Op de Frontieren voortz houden ghetrouwe wacht/
 End daerom wil ick s' oock niet mijn Ghewerz vereeren.
 Maer alle die den Boer ghewent sijn op te scheeren
 Antibi Geef ick haer Passespoort end laet s' haers Eeds ontslaen/
 Mauors Doch Legatere haer de Schoppen ende Spaen
 ventola in Daer mede men wel eer mijn Legers plach te stercken/
 lingua,pe- Dat sy daer meed voorttaen om haren cost gaen werken/
 dibusque End leeren banen t' landt dat door haer byomicheyt
 fugacibus Is t' onghesupel ghemaect/ end heel verwildert leyt:
 istis seper Oft anders / t' harec keur/ laet ick hun na d' Armoede
 erit? t' Gast-hups end Bedel-sack (waer toe soo vele goede

End

End rijke Luyden door haer bedröf zyn gheraerkt)
 Oft soo haer ouden gauck noch gaen/ wordt haer ghemaect
 Een Galej/ dat oft Golgh/ op dat sy hoogh verheben.
 De blinde zeggheningh met hare voeten geben.
 Item noech vooz het lest de Tappers, Soetelaers,
 Trof-boeven, Schammel-kocks, Schippers end Wagenaers,
 Met all' ander Martis end Veneris gheslachten/
 Die mijne keuken eer wel te versozghen plachten
 Met allerley nootduyst van wijn/ bier/ vleesch end broodt/
 End in mijn Legers gelt te winnen grof end groot/
 Ja menigh goet ghelach op den buyt te verschieten/
 Begheer ick ende wil dat vooz haer erf ghemeten
 Na mijn af-lijpicheydt het huys van Selden-sat,
 End Calen-broeck, Noot-durp, end Bijster-veldt, end dat
 Sp all' na Sint Reyn-uyt te Bedevaerde repfen/
 Om vooz mijn arme ziel te bidden elck dyre repfen:
 Oft soo sy lieber t'huys te blijven syn ghesint/
 Dat elck van haer voortaen een Rimbacht onderwind
 De Mannen Spitten end de Vrouwen Spinnen leeren/
 De Schippers elderswaert sich ober Zee gheneeren.
 Item ick ordonneer/begeer/wil end beveel/
 Soo verre pemandt/ wie sy waer' cel oft oneel/
 Dit Testament gheheel oft ten deel wilde byken/
 In recht oft bupten recht/ dat sy opt werd verstekken:
 Van alle t'ghene wes hem eenichsins hier van
 Oft ab incestato tot erfdeel comen kan::
 Begheerende dat het syn effect sal sozteren
 End grēpen stadt (alwaer dat selve mocht ontberent
 Volle solemnitēpt die't Recht verepfschen wil)
 By sozm van een Legaet/ Dood-gift/ oft Codicil/
 Also ick anders wel vermocht had van s' Rechts weghen:
 Na t'oude Crighs-gheluyck eenboudelick te plegghen
 Een Oorlogsch Testament, d'wyl my end mijne bend
 Het Lont-rechte beter dan het Lant-recht is bekend.
 Dies weder-roep ick oock all' ander Testamenten
 Ghemaect vooz Datum van desen om te Prenten/
 End vooz behoude my t'beranderen van dien
 Het wederroepen end uplegghen t'allen tijen/
 Of ick noch dese repf' doods ghebaer mocht ontkiomen/
 Doch sulck recht niemant opt en konde syn benomen.
 End op dat na mijn doodt voozts dit mijn Testament.
 Te beter werd volbeurt end ten effect ghewendt/
 Ich marck Executeurs van dien byz Woosten machtig/
 Den Coninck van Vranckrijk, van Groot Britanien prachtigh
 End Denemarcken, die dooz haer ontsichlicheyt
 Handhaven konnen elck in syn gherechticheydt.

Te quōq;
 fata pro-
 spectant
 paria.

Fuimus
 Troës,

Spes sibi
 quisq; sed
 hæc quam
 angusta,
 videtis.

Tenebr
 Patriæ nec
 legibus
 ullis.

Vino equi-
 dem.

Auxilioq;
 leuare vi-
 ros, vimq;
 addere
 victis.

Daer.

Cōsul
atq; ōi
metu
expēc
casus.

Aggr
re.ō r
nos(a
iā tēp
hono

Patrij
tutibi

Et cui
undat
aurāq
tentē

Hæc f
spolia
de Re
superl
Primi

Egreg
anima
quæ f
ne no
hæc p
am p
rere f

Antil
Mau
vento
linguā
dibusc
fugaci
istis f
crit?

Nos si pel- Daer biddend' ernstelick dat sy dien last aenbeerden/
lant, nihil Dies stel ick haer ter handt al mijn goet vander eerder
abfore cre- Tot het voldoen van dien/ end gebe wel-bedacht
dūt quin Daer saem end elck van hun besonder volle macht/
omne Eu- Om alles trouwelick ten besten upt te richten:
ropā peni- End om haer des te meer tot mywaerts te verplichten/
tus sua sub Laet ick elcken van hun tot een ghedachtens
iuga mit- Haers sijcks rust/die door my hier te betrachten is.
tant.

Voots om dees mijnen Wil de gantsche werlt t'oorconden
End op dat die alreys warachtigh werd bebonden
Na mijne doot/heb ick/Oorlogh van Nederlandt,
Hoc pre- Hoewel in groote pijn dit met mijn eyghen handt
cor,hanc Ghetereckent/ende doen beseg'len ten by-wesen
Vocem Van menigh vroom Ghetuygh als gheroepen tot desen/
extrema By veel Notarisen publijk in schrift gestelt/
cum fan- End op't dat elck die't raecht te beter werd vermielt
guine Begeert ic dat/conform ghelijck't hier is geschreuen/
fundo. Door openbaren druck werd' in het licht gegeven.
Wencht op't EYNDE.

By Notarise vers
staet de Schriuer
der Nederlantsche
Oorlogh E. D. M.
ende P. B.

Graf-schrift van de Nederlandsche Oorloghe,

Die 40. Jaren in grooter weerden by alle Volckeren ende weelden onder den ha-
ren gheleest hebbende/nae eene lanch-dupzighe teeringhe tot onuytsprekelicke
herten-leedt der Trigghe-lieden ende Vreucht der Vrede-minnaers in een Be-
stant van . . Jaren gerustet is te Meenen/op de . . Februarj deses Jaers 1609.
en leyt begraven tot Gibzalter in een koper Gelt-kiste/in de ledige Schat-ca-
mer des Conincks van Spaengien/behanghen met Oost-Indisch Orange
Carrack-fluweel/gebooyduert met West-Indische peerlen ende gesteenten etc.

Siet/hier leyt d'Oorloghe van Nederlandt begraven/
Die veel gels heeft verspilt end menigh mensch ghedoodt/
Om veertigh Jaren lanch haer Heerschappij t'hanthaven/
Bidt/datse nimmermeer verrijse van den doot.

P. B. M. inimico male de se merenti gaudens posuit.

Ander. d'Oorloghe tot de Nederlanders.

Ich leggh/ja ick leggh hier: past my niet veel te roeren/
Gzout u/Gans Drees/soo ick eens van mijn rust opstae/ |
Ich sweere/dat ick u wel anders sal tamboeren/
End op Vozgher end Voer verhalen mijne schae.

Bellum Belg. sibi viuens fieri mandauit.

Versus Musicus. Echo Pax reditura rogat.

VT REMIgram FACilis SOLitoque LABore SOLuta,
FAre, MIhi an REquies VTilis hīc sita? ITA.

bera
ivers
ische
M.

ha
ische
Be
509.
-ca
nge
etc.

c.